

להוצאת חידו"ת
ממורינו הגר"מ דייטש שליט"א
רב ואב"ד רמת שלמה

משרדי המכון
רח' סנדריה מרחבת 138 ירושלים
פקס: 077-3182436
אש"ל: a7182800@gmail.com
הערות והארות יתקבלו בברכה

חברי המכון
הרב יעקב אהרן סקנילים
הרב עקיבא נשטמנר
הרב אברהם דוד מייזלעס
הרב אריה ליב ראזענבוים

סיכום פסקי הלכות ומנהגי 'ערב פסח שחל בשבת'

על פי שיעורי מורינו הרב שליט"א

לרבני בית ההוראה י"ד הרמ"ד - רמת שלמה ★ ערב פסח תשפ"א

פרק א'

יום חמישי - י"ב בניסן

א) תענית בכורות

- הבכורים מתענים היום^א, ונוהגים לפטור עצמם בסעודת סיום^ב. ואף המקפידים להתענות כל שנה, יכולים השנה לפטור עצמם בהשתתפותם בסיום^ג.
- ראוי להשתתף בסיום גם למחרת ביום ששי^ד. ועכ"פ ראוי שישיר קצת לאכול משיירי הסיום גם ביום ששי^ה.
- יכולים לפדות התענית במזון שיתן לפי ערכו לצדקה^ו.
- אם המתענה בכל שנה ער"פ בעד בנו בכורו הקטן, אם מיקל השנה לא להתענות, לא הפסיד^ז. ומ"מ ראוי לכתחילה שישתתף ביום חמישי בסיום^ח. ואין צורך להחמיר לעשות סיום גם ביום ששי^ט.
- קמן שנעשה בר מצוה בשבת קודש ערב פסח, ראוי לשניהם, לאב ולבן, להשתתף בסיום ביום חמישי^י.

ב) מים שלנו למצות מצוה

- בערב, תיכף אחר השקיעה, שואבים מים שלנו לאפיית מצות מצוה. ואף לאלו שאופים במוצאי שבת י"א.

ג) בדיקת חמץ

- בתחילת הלילה בודקין החמץ לאור הנר, ומברכים קודם הבדיקה "על ביעור חמץ", ובודק בכל מקום שמכניסין בו חמץ, ואחר הבדיקה מבטלים החמץ שאינו ידוע ויאמר "כל חמירא כו'". ונוהג הכל כמו שנוהגים בשאר השנים ערב פסח אור ל"ד בניסן^ב.
- החמץ שמשאיר אחר הבדיקה צריך להניח במקום שמור, ויזהר גם על הקטנים שלא יפזרו החמץ, וכן ידקדק להקפיד היטב על מקום אכילת החמץ ולבערם עד סוף זמן הביעור בשבת, כדי שלא יתחייב בבדיקה שנית^ג.
- נזכר בליל שבת שעדיין לא בדק, יבדוק כל המקומות שאפשר לבדוק שם לאור החשמל שמאיר שם, והמקומות שכנגד חלון יבדוק בשבת ביום כנגד אור החמה, ושאר המקומות שמעונים בבדיקה לאור הנר דוקא יבדוק שם במוצאי יו"ט לאור הנר^ד.
- שכח לבדוק בשעת הבדיקה צ"ע אם יכול לבדוק למחר בשעת השריפה^ה.

ד) מכירת חמץ

- המכירה לנכרי עושים השנה ביום י"ג ניסן, ערב שבת, ולכן הרוצה למכור חמץ לנכרי, צריך למנות את הרב הממונה על המכירה עד יום ו' בבוקר^ז.
- המנהג בבר"צ פתח"ק שמוכרים החמץ לנכרי בערב שבת [ביום ו'] לפני סוף שעה חמישית, כבשאר השנים, ומתנים עמו שיחול הקנין שעה לפני כניסת השבת, ומשאירים אצלם את הסודר^ח.

מקורות

א. כמבואר בשו"ע (סימן תע, סעיף ב) וכמש"כ הרוקח (סימן ער) ותשו' מהרי"ל (סימן ק).
 ב. כמבואר במשנ"ב (ס"ק י), וע"ע ביוסף דעת לשו"מ (יו"ד, סימן שצט, סעיף ג), וכן המנהג בירושלים עיהקת"ו כמש"כ בספר חק לישראל בשם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל.
 ג. ד"א דבחל ערב פסח בשבת אין מתענים כלל, כדיעה בתרא בשו"ע שם. וכן מבואר בתשו' האלף לך שלמה (סימן שפו) וכ"כ בהזהרות הייטב פנים בשם הגה"ק הישמש משה זי"ע. ונע"י ישועות יעקב (סימן תע, ס"ק ו) ואגר"מ (חלק ד, סימן סט) ומק"ק (חלק ב, סימן כג), עי"ש.
 ד. דברכי יוסף (סימן תע, ס"ק ד) הביא בשם כמה קדמונים ז"ל דמתענין ביום ששי. וכן היה נוהג הקהלות יעקב זצ"ל, כמובא בארוחת רבנו (חלק ב, עמ' נז).
 ה. בספר חק לישראל (אות כט) הביא לזה סמך מהירושלמי (מו"ק, פרק ב, הלכה ג).
 ו. הגרי"ח זוננפלד זצ"ל בקונטרסו לער"פ שחל בשבת (אות א') ונימוקו עמו, מאחר שאינו בזמנו וגם מעיקרא אינו תענית ציבור.
 ז. כה"ח (סימן ת"ע סק"ג) בשם שו"ת דברי מנחם (סימן ח') דסמינן אדעה בתרא בשו"ע שאין מתענין כלל בשנה זו.
 ח. כדמוכח מריהטא דלישא דהרמ"א ז"ל (סימן ת"ע ס"ב) דכתב האי דינא דאב מתענה בעד בנו בסעיף זה דתענית בכורות בערב פסח שחל בשבת, יעוי"ש.
 ט. הגהות הקה"י זצ"ל בערב פסח של הגר"מ שליט"א.
 י. דמסתפקא לן אם בשנה כזו קבעו חז"ל התענית ליום חמישי, או שאין זה אלא תשלומין לתענית שזמנו בשבת. דלגונא קמא חל חיוב התענית על האב, כיון שבנו עדיין הוא קטן, ולגונא בתרא לכאורה פטור גם אביו מהתענית. וי"א דבכה"ג חיוב התענית הוא על הבן, עיין שערי הלכה ומנהג (ח"ב סימן קצ"ו), ובארוכה בספר ערב פסח שחל בשבת (פרק ב' הערה ז), ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן ק'), ולכן ראוי ששניהם ישתתפו בסיום.
 יא. עי' רמ"א (סימן תנ"א ס"א), ומ"ב (ס"ק י"ד וט"ו), ואסברא לי' דאין יכולים לשאוב ערב שבת ביה"ש, אך כבר האריכו הפוסקים שאין אנו נוהגים לאפות מצות בליל פסח.
 יב. וכבר עוררנו בארוכה דדעת הט"ז הפר"ח והגר"א וכן דעת שו"ע הרב והמ"ב דמעיקר הדין עיקר מצות הבדיקה הוא מיד בתחילת הלילה, ואף השהייה גופא בלא אכילה אסור כשיגיע הזמן. ומיהו דעת השו"ר ומג"א שזמנה כל הלילה כקריאת שמע, ולכן ראוי לדקדק לא לשהות ולבדוק מיד, לצאת ידי כולם.
 יג. שו"ע הרב ומ"ב (סימן תלד), עי"ש.
 יד. האמנם בתשו' אבני צדק (סימן ג') התיר לומר בליל שבת לעכ"ם להדליק נר ולהוליכו עמו לבדוק עמו החמץ בביתו, אבל שו"ת בית היוצר לוקני הגה"ק מחוסט ז"ל (סימן י"ט) האריך בזה לאיסורא, וכן בשו"ע הרב (סימן תל"ג ס"ג) מביא לאסור אף לטלטל הנר על ידי נכרי, יעוי"ש.
 טו. דאע"ז דפסקו הט"ז והמג"א (בסימן תל"ב) דבשבת לברך על הבדיקה יברך למחר בשעת שריפת החמץ, מ"מ בשנה זו שאין מבטלים בשעת השריפה, כמו שיבואר להלן, נסתפק בזה בספר חק לישראל (אות ג'), ובספר ער"פ שחל בשבת (פ"ז ס"ק ד) הביא בשם בעל שו"ת באר משה ז"ל דאין לברך מטעם הנ"ל, וביום שבת ג"כ לא יברך, עכ"ד. ולעני"ד איני יודע למה אינו יכול לברך בשבת בשעת ביעור החמץ.
 טז. ובשכח, אפשר שעדיין אפשר להצטרף עד כשעה לפני השבת בזמן חלות המכירה, עיין בהערה הבאה.
 יז. ונוהגים כן שומן המכירה יהיה כבכל שנה, שלא יבואו לטעות, וכמש"כ בשו"ע לענין זמן הביעור, וכ"כ בשו"מ (מהדורא ו' סימן נ"ה) והמהר"ם שיי"ק (אוי"ח סימן ק"כ), ועוד הרבה פוסקים, ומכיון שעדיין מוכרים ואוכלים חמץ קובעים שומן המכירה יהיה סמוך לשבת, כמבואר במבר"ם שיי"ק שם וכן מובא בשם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, ולא קבעו זמן חלות המכירה בשבת, דחששו לדעת הגרעק"א

- ג. הנהגים כל שנה לערוך המכירה כבר ביום י"ג ניסן, [הנקרא מכירת י"ג], צריכים למכור השנה ביום י"ב ניסן, קודם השקיעה אור ל"ג, זמן חיוב בדיקת חמץ בשנה זו. ולכן צריכים לזכור לחתום על הרשאה על המכירה כבר ביום י"ב ניסן י"ח.
- ד. חמץ שמשיר [אחרי הביעור ביום ששי] לצורך שבת, אין צריך למכור כלל י"ט.

פרק ב' יום הששי, י"ג ניסן

(א) תפלת שחרית ואכילת חמץ לפני הביעור

- א. אין צריכים לעמוד ולהתפלל בהשכמה כנהוג בכל ערב פסח.²
- ב. בתפלת שחרית אומרים מזמור לתודה ולמנוחה.³
- ג. הנהגים להקפיד לאכול חמץ לפני זמן שריפת החמץ, יש מקום לצדד שראוי לנהוג כן גם בשנה זו.⁴

(ב) ביעור ושריפת חמץ

- א. שורפין את החמץ [ראוי שיהיה לפחות שיעור כזית] לפני שעה שישית, כמו שאר השנים.⁵
- ב. בשעת הדחק שורף והולך כל היום.⁶
- ג. אין מבטלים את החמץ אחר השריפה, אלא למחרת ביום השבת לפני סוף שעה חמישית.⁷
- ד. אומרים היה-רצון שנוהגים לומר כל שנה אחר השריפה.⁸
- ה. יזהר לא להשאיר חמץ יותר מהנצרך לו לאכילה עד סוף זמן הביעור בשבת.⁹

(ג) אכילת חמץ אחר הביעור - ניקוי שיניים

- א. מותר לאכול חמץ לאחר הביעור עד זמן איסורו ביום השבת.¹⁰ ויש נוהגים חומרא שלא לאכול חמץ אחר הביעור עד שבת.¹¹
- ב. שיניים תותבות, ינקו אותם היטב, ויגעיל אותם על ידי עירוי מים רותחין מכלי ראשון, ולאחר מכן לא יאכל עמם יותר חמץ חם או חמץ שהוא חריף.¹² ואם יש חשש שהשיניים יתקלקלו בחום של כלי ראשון, יכשירו במים חמים בכלי שני.¹³ וראוי לא לאכול עמם חמץ חם כ"ד שעות לפני ההכשרה, או לפגום תחלה מי ההגעלה בסבון או אקונומיקה.¹⁴
- ג. מי שיש לו סתימה בשיניים, או גשר, פלטה, וכדומה, שאי אפשר להוציאם מהפה. יזהר מלאכול חמץ חם, וכן דבר חריף שהוא חמץ, כ"ד שעות לפני תחילת זמן איסור אכילת חמץ. ובשבת אחר גמר האכילה, קודם זמן איסור אכילת חמץ, ינקו אותם היטב, וידיח פיו במים חמים בשיעור חום הגבוה ביותר שיכול להכניס בפיו.¹⁵
- ד. ולענין סתימות שא"א להכשיר, כיון דא"א בענין אחר, לא חששו לאיסור נותן טעם לפגם בפסח.¹⁶

מקורות

(סימן קנ"ט) דיש בזה ג"כ משום מו"מ בשבת, ויעויין מש"כ בזה בתורת חסד (ח"א סימן י"ג) עיי"ש. וכן כתב בספר הליכות אבן ישראל (דף צ"ד), והא דמשאירים הסודר אצל המוכר הוא כדי שלא יהיה הדרא סודרא. יח. . דהנהגים למכור חמצם ב"ג ניסן הוא מפאת דעת החו"ד דלא מהניא המכירה ב"ד ניסן להפקיע חובת הבדיקה שכבר חל עליו אור ל"ד, וממילא בשנה זו שזמן הבדיקה הוא אור ל"ג, צריכים לעשות המכירה לפני זה ביום י"ב ניסן. אך מנהגנו כדעת הח"ס ז"ל דמהניא מכירת י"ד לפטור מחובת הבדיקה. והארננו בנתיב"א (ח"ב סימן י"ג) בבאור דבריהם. וכמו כן העלינו להלכה שיש לציין בשטר המכירה שהמכירה אינה כוללת החמץ שייקיים בו מצות בדיקת וביעור חמץ, שלא יהיה חשש ברכה לבטלה על הבדיקה. ודכירנא שרבינו מרן הגאב"ד בעל מנחת יצחק זצ"ל לא היו נוחא ל" לעשות מכירת י"ג, כי בכל הדורות ותפוצות ישראל נהגו לערוך המכירה בערב פסח, וכן ראיתי בהליכות אבן ישראל (סעיף ל') דדעת הראב"ד בעל אבן ישראל זצ"ל היה דעדיף מכירת י"ד ממכירת י"ג, עיי"ש. יט. כן הוא המנהג, כמש"כ בשבט הלוי (ח"ט סימן קט"ו), עיי"ש. ב. לוח א"י, דבכל ער"פ צריך להקדים לגמור סעודתו קודם ד' שעות, כמש"כ המ"ב (סימן תכ"ט סק"ג) בשם המהר"ל ז"ל, משא"כ בהאי שתא. וצ"ע לנוהגים איסור אכילת חמץ בערב שבת זה, אם צריכים להקדים ככל ערב פסח. כא. לוח ארץ ישראל. בב. וזכר לדבר כמו שהחמירו הפוסקים בשנה זו בזמן ביעור החמץ כמוכב בסעיף דלהלן, ובתשו"ב (ח"ב סימן ר"א) כתב שבהאי שתא אין ענין לנהוג כן. בג. והטעם הוא כדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים, יעויין מ"ב (סימן תמ"ד סק"ט), וכתב דלשון השו"ע (שם סעיף ב') שכתב לבער בע"ש קודם חצות, הוא לאו דוקא, ור"ל בתחלת שעה שישית. וכ"כ המא"ר (שם סק"ג) והצל"ח (דרוש ל"ז אות כ') ועוד, וכ"כ הגרי"ח זוננפלד זצ"ל בהלכותיו. ולדעת הצפנת פענח (בהל' חור"מ פ"ג ה"ג) זה דין מפורש בשו"ע לבער בזמנו ככל שנה, עיי"ש. וכבר זמננו דלכאורה יש לתת במתנה כזית חמץ לקטן שהגיע לחינוך, משום מצות חינוך לקיום מצות ביעור חמץ. בד. והנימוק בזה, עפ"ש"כ בדעת תורה למחרש"ם ז"ל כתב דאפשר להקל בשנה זו עד חצות, כסתימת לשון השו"ע, וכ"ה בשו"ע הרב ז"ל (שם סעיף ה'). ובהגהות סמ"ק (סימן צ"ח) כ' דבשנה זו אף לכתחילה שורפין באיזה שעה שירצה, אפילו לאחר שש. כ"ה במקדש ישראל (סימן י"ג), עיי"ש. ב. שהרי משייר חמץ לשבת, ואינו יכול לומר דלא ביערתי. כ"כ בהגהות סמ"ק (סימן צ"ח) והמא"ר (סק"ג) ובמאמ"ר ומ"ב (סק"י) ובהנהגות הגרי"ח זצ"ל. ב. כן נהגו כמה גו"צ כמוכב בספרי המאספים, וכן נהג רבינו מו"ח זצ"ל, וכן עמא דבר. בז. שלא יכבד עליו ביעורם כהלכה בשבת, וכלשון הגמ' והשו"ע, משיירין מזון שתי סעודות. ב. מאמ"ר (סימן תמ"ד סק"ג) ביאור הלכה (שם ד"ה ומשיירין) וערוה"ש (שם סעיף ד') וכ"כ בתשו"ב מהר"ם שיק (סימן ר"ד) ובמנחת אלעזר להגה"ק ממונקאטש ז"ל (ח"א סימן נ"ט) שאין לנהוג חומרא בזה, וכן דעת הגה"ק הקהליות יעקב מסטייפאלע ז"ל שאין לחשוש לחומרא זה, כמוכב בארחות רבינו (פסח אות ב'), עיי"ש. ב. כן מוכב בספר מקו"ח להחיות יאיר, וכן בספר טעמי המנהגים שיש נוהגים כן שלא יבואו לטעות בשאר השנים, וכ"מ ממנהגי מהר"ש ז"ל (אות שצ"ג) וכן הוא מנהג בעלזא ביתו נאור קודש (ע' שכ"ו) ובקודש פנימה (דף ש"מ) ומנהג באבוב. ובספר נט"ג (פ"ז סק"י) מביא בשם הה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל שחששו מפני הקטנים שיאמרו שמותר גם בשאר השנים לאכול חמץ אחר הביעור, וכן מביא שם לחשוש למנהג זה בשם הגה"ק בעל דברי יציב מקלויזענבורג ז"ל. וכן נהג רבינו מו"ח זצ"ל. מיהו כבר הובא לעיל דעת כמה גו"צ שלא חששו לזה, ואדרבא, במנח"א הוהירי שלא לדרוש מנהג זה ברכים. ובספר ארחות חיים מביא שבעל ישועות יעקב ז"ל שלח להה"ק מהר"י מבעלזא ז"ל שיכריז שאסור לאכול חמץ בערב שבת אחר הביעור עד סעודת שבת, והשיב לו שהוא מוכן להחמיר לעצמו אבל לא להורות כן לרבים, עיי"ש. ל. כמוכב בתשו"ב מהר"ם (ח"א סימן קצ"ז), וכ"מ בתשו"ב מנחת יצחק (ח"ח סימן ל"ו), ומנהגו של מרנא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה לנקות היטב ולהגעיל בכלי ראשון שחום המים הוא בערך שבעים מעלות צלזיוס, כמוכב בהליכות שלמה (פ"ג סעיף ו'), עיי"ש. לא. כמש"כ בתשו"ב שבה"ל (ח"א סימן קמ"ח), ועמ"ש"כ בתשו"ב בית יצחק (ז"ד ח"א סימן מ"ג) דמעיקר הדין די שמנקה אותם היטב ואי"צ כלל הגעלה, יעוי"ש. לב. כדקימא לן בהל' הגעלה, שיהיה הכלי אינו בן יומו בשעת ההגעלה, כן העיר המגיה בספר הליכות אבן ישראל (סעיף נ"ו). ומנהגו של הגרש"ז ז"ל היה פוגם תחלה את המים בנפט לפני החימום, כמוכב בהל"ש שם. אך לא ראיתי מעוררים על כך, ונראה דסמכין דהוי נ"ט בר נ"ט יחד עם נותן טעם לפגם, דהרי מתנינים כ"ד שעות מאכילת חם אחרי ההכשרה, כמש"כ. וזכור"א זכור"א אשר קש"ת אאמ"ר הגה"צ זצ"ל היה נוהג להשרותם מעת לעת במים קרים לפני הכשרתם במי מלח, וזה גופא מועיל גם להכשרתם, וכמש"כ בהליכות שלמה (פ"ג ס"ק ט'), עיי"ש. לג. והוא הדרך הנכון ביותר לכתחילה כאשר קיבלתי מזקני הוראה, ויש בזה אריכות גדולה בספרי הפוסקים, ונאמרו בזה הרבה צדדי היתר, אך לכתחילה ראו טוב לעשות כמו שכתבנו. לד. כך הורה הראב"ד הגרי"י פישר זצ"ל כמוכב בהליכות אבן ישראל (סעיף נ"ט). וכן נוטה להיות בהליכות שלמה (פ"ג סעיף ד'), עיי"ש. וביותר יש לצדד היתר בזה לפי מה שביארנו בארוכה במק"א לחדש דיש מקום לומר שלא החמיר הרמ"א ז"ל נוטלפ"ג בפסח אלא כשהחמץ גופא נוטלפ"ג, אבל בבליעה בכלי שאב"י קיל טפי, ויעויין בשעה"צ (סימן תמ"ז ס"ק ר') דרוב פוסקים מתירים נוטלפ"ג בפסח. ועיין בזה היטב

ה. מי שיש לו סתימות בשיניו או גשר ופלטה קבוע בפיו, יש להם לזוהר מלאכול בפסח דבר חריף לחוד. [ובפרט חלתית וצנן], אלא יאכלנו ביחד עם דבר שאינו חריף לה.

ד) אפיית מצות מצוה

א. אחר חצות היום אופים מצות מצוה, כמו בכל שנה ערב פסח לי.

ב. אין צורך לבטל הפירורין שנופלים מהבצק בשעת האפיה לי.

ג. יש נוהגים גם בשנה זו לומר הלל בשעת האפיה לה.

ה) עשיית מלאכה, תספורת ונטיילת ציפרניים, הגעלת כלים

א. מעיקר הדין מותר היום בעשיית מלאכה אפילו אחר חצות היום כבכל יום ששי עד זמן מנחה קמנה לט. והרצוה להחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה מחצות היום ואילך רשאי להחמיר, ותבוא עליו ברכה מ.

ב. מותר להסתפר ולקוץ ציפרניים כל היום מא.

ג. מותר להגעיל כלים כל היום מ. אמנם לכתחילה ראוי להגעיל רק עד שעה חמישית כמו שאר השנים מג.

פרק ג'

הכנה לליל הסדר

א) הפרשת חלה

א. יזהר שלא ישכח להפריש חלה מהמצה, דאסור להפריש חלה בשבת ויו"ט מד.

ב. שכח ולא הפריש, בארץ ישראל ליכא תקנה, ואין יוצאין בה יד"ח אכילת מצה מה.

ב) מצה

א. שקילת המצה לצורך הכנת ב' כזיתים, צריכים לשוקלם היום. ובדיעבד, יכול לשוקלם ולהכניס בליל יו"ט מו.

ג) מרור

א. עלי החמה שלוקחים למרור, צריך לבדוק מתולעים, ולא יניחם בתוך מים עד ליל הסדר, שלא יהיה כבוש, ויעטפם במטילת או במקרר שלא יכמשו העלים מז.

ב. שכח ולא בדק בערב שבת, יבדוק אותן במתינות בליל יו"ט קודם הסדר מול האור, ומותר להוציא את התולעים, אף אם הם קטנים. וטוב יעשה

מקורות

בערוך השלחן (או"ח סימן תמ"ז סעיף כ"א) שהקיל בשעת הדחק לעני במבשל בפסח בכלי שאינו בן יומו, עיי"ש. לה. כן היה מורה רבינו מו"ח זצ"ל, וכ"כ בהליכות אבן ישראל (סעיף ס'), דבר חריף מחליא לי' לשבח, כמבואר בשו"ע ונו"כ (יו"ד סימן צ"ה), אבל כשאוכל יחד עם עוד דברים, לית לן בה, כמבואר ברמ"א ז"ל שם, דלא מחליא דבר חריף לשבח אלא כשהוא ברובו חריף, ולכן כשאוכל עם עוד דבר שהוא ע"פ רוב יותר מהד"ח, שפיר דמי. ומיהו בהליכות שלמה (פ"ג הלכה ז') מצדד דאפשר שיותר בדברים חריפים, כגון חריין, מלבד קורט של חלתית וצנן. והאריך בצדדי ההיתר בזה במנחת שלמה (תנייניא סימן ג'), ומיהו אף למחמירים בזה, מ"מ הנהיגים לאכול למצות מרור דוקא חריין, ולא שאר מינים, לכאורה יש להקל לדידהו גם משום ביטול מצות מרור, כמש"כ בהערות ארחות הלכה בהליכות שלמה שם, וגם ליכא דוחקא כיון שהחריין מפורר, ודו"ק בכל זה. לו. כמש"כ בשו"ע (סימן תנ"ח ס"א), וכ' בביאור הגר"א ז"ל דהטעם הוא זכר לשאר השנים. ובתשרי מנח"א (ח"א סימן נ"ט) העלה בזה עוד טעמים לנהוג כן. וכן הביא בחק לישראל מספר נהר פקוד שכן המנהג בעיה"ק ירושת"ו, עיי"ש. ובשו"ת בית שער (או"ח סימן ר"א) שהחייב לאפות המצות בערב שבת דוקא, דאז זמנו, וכן עמא דבר, לא כאותן שאופין ביום ה', ואל תטוש תורת אמך וכו', עיי"ש. ומנהג החת"ס ז"ל לאפות המצות במוצאי"ש לפני עריכת הסדר, כמנהג רבותיו הק' רבי נתן אדלר וההפלאה ז"ל. ומבואר כן בכמה ראשונים ז"ל, אך הטור מפקפק ע"ז שלא לטרוח ביו"ט, ובמ"ב (סימן תנ"ח סק"ה) כ' בשם פוסקים שאין כדאי לכתחילה לנהוג כן מפאת כמה טעמים, עיי"ש. ובזמנינו אין אופין בליל יו"ט. לו. כפי שנהוג כל השנה, כיון דאכתי לא אתי זמן איסורו. כ"כ המהרי"ל (הל' אפיית המצות), וכן היה מורה למעשה רבינו מו"ח זצ"ל. לה. כן נהג הרה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר ז"ל כמובא בשו"ת עמק התשובה, ובספר ביתו נאווה קודש (דף ש"ט) מביא דהרה"ק מבעלזא ז"ל אמר הלל מתוך ספר תהילים שלא יהא חשש של הקורא הלל בכל יום. ומפני חשש זה העלה בתשרי מנח"א (ח"א סימן נ"ט) שאין אומרים בשנה זו הלל, מכיון שאינו זמן הקרבת קרבן פסח. ועימש"כ בזה בתשרי נתיבוא"א (ח"א סימן כ"ו), עיי"ש. לו. בביאור הלכה (סימן תס"ח ד"ה מחצות) נסתפק בזה, לפי טעם הפוסקים שלא ישכח מביעור חמץ מחמת טרדת המלאכה, אך מסיק דהעיקר שטעם איסור מלאכה בערב פסח הוא משום שחיתת הפסח, וזה לא שייך היום, כיון דשחיתת הפסח הוא לאחר בשבת. וכן נסתפק בשו"ת חיים שאל (ח"ב סימן ל"ח), עיי"ש. והכרעת הפוסקים בזה דמותר לעשות מלאכה כבכל ערב שבת, דהיינו עד זמן מנחה קטנה. כמש"כ במנהגי מהרי"ל (בהלכות ערב פסח) ועוד הרבה פוסקים כמובא בכף החיים (סימן תס"ח סק"ג) ובספר ע"פ שחל בשבת (פ"ז סעיף ד'), עיי"ש בארוכה. מ. משום לא פלוג, כ"כ בדרשות מהרי"ל (הל' שבת הגדול), וכך מסיק בכף החיים שם, וכן הביא שם נחפה בכסף (חאו"ח סימן ז') דהמחמיר תע"ב, ובשם אדמת קודש (ח"א סי' י') הביא לאיסורא במלאכה, עיי"ש. מא. כדביאר בחק לישראל (סעיף י"ח) אליבא דכו"ע. ועי' שער המפקד מנהגי ירושלים (הל' פסח) ושו"ת חקרי לב (סימן פ"ח), עיי"ש. ולפ"ד האריז"ל והגר"א ז"ל אין להסתפר כל ערב שבת אחר זמן מנחה קטנה, יעויין מ"ב (סימן רנ"א סק"ז וביאה"ל (שם). מב. חק לישראל (סעיף כ"ב) עפ"י חיי אדם (כלל קכ"ה סל"ה), וכ"כ בשם בעל שבט הלוי ז"ל בקובץ מבית לוי (חט"ז דף י"ז) עיי"ש. מו. כן מובא בשם כמה ספרים, וטעמם דמאי לזמן הביעור שנוהגים כמו כל שנה. מד. כמבואר בשו"ע ונו"כ (סימן תקי"ז ס"ג וסימן של"ט סעיף ד'), עיי"ש. מה. שו"ע או"ח סימן תקי"ז ס"ג, ומ"ב (שם ס"ק כ"א), ומפורש בגמ' (פסחים דף ל"ה ע"א) דאין יוצאים בה יד"ח. וחידוש רבתי איתא בפרמ"ג (סימן תקי"ז סק"ה) שאם אין בידו להשיג מצות אחרות, בחלת ארץ ישראל, מפריש בליל א' דפסח, דמצות האכילה דאורייתא דוחה שבות דהפרשה, ואף דכל עיקר חיוב חלה בזה"ז הוא דרבנן, וא"כ למה ידחה שבות דהפרשה מפני איסור טבל דרבנן, מ"מ חלה א"י שאני, דעיקרו דאורייתא, עיי"ש. ובפרמ"ג לא הוזכר אם גם בשבת מותר, אבל בלקט העומר (פרק י"א ס"ק כ"ה) הביא דבשאלית יעב"ץ (ח"א סימן קל"ג) הזכיר גם שבת. וכן סתם גם בספר שש"כ (פרק י"א סעיף ט"ז) עיי"ש. אך יש להעיר דהפמ"ג הניח דין זה בצ"ע. [ותמיהני על כמה ממחברי זמנינו שהעתיקו דבריו בסתמא ולא ציינו שהניחו בצ"ע], וכתב עלה הגרשז"א זצ"ל בהליכות שלמה (פ"ט סק"א) דכיון שהפמ"ג הניח דין זה בצ"ע אפשר דמוטב שלא יאמר בפיו, הרי זה חלה, אלא יהרהר כן בלבד, וגם לא יברך, עכ"ד. ובדרשה לשבת שלפני שבת שחל בערב פסח תשס"ח הארכנו טובא בביאור דע"ק דהמהרי"ל דיסקין ז"ל שהורה שנה אחת היתר להפריש בליל יו"ט ע"י קטן מופלא סמוך לאיש, והעולה מדברינו שם שאין ללמוד מהוראה זו להתיר כן כל שבת ששכחו להפריש חלה, דשאני התם כאשר נתבאר לן בארוכה בס"ד, וכן היה מורה רבינו מו"ח זצ"ל כמש"כ בספר הליכות משה (פרק כ, סעיף ה), ועיי"ש שמו"ח זצ"ל פיקפק אם אכן שמועה זו בשם מהר"ל ז"ל נכונה. ושם בהליכות משה בחלק השו"ת (סימן יא) מובא הדרשה לשבה"ג הנ"ל. מו. כן כתב בהליכות משה לרבינו מו"ח זצ"ל (פרק ב, סעיף ב) ועיי"ש בביאורים מו"מ בדעת הפוסקים בזה. מז. דבשרוי במים מעל"ע נעשה כבוש, ואין יוצאין בהן, כמש"כ החו"ד בהגדה מעשה ניסים, עיי"ש. ומכיון שנחלקו הפוסקים אם יוצאין בעלין כמושין, עי' כה"ח (סימן תע"ג ס"ק פ') ושעה"צ (סימן תע"ג אות מ"ח), טוב לעטפם במטילת רטובה, ומ"מ לא נחשב בזה ככבוש כמש"כ באגר"מ (או"ח סימן קפ"ה) ושבה"ל (ח"א סימן קע"ו), או יניחם במקרר שלא יכמשו

אם יסירם יחד עם קצת מהעלה, אבל אסור לשטוף העלים במי חומץ ומלח שממיתים את התולעים. ומותר להסיר את העלים החיצוניים (שאינם מוכנים לאכילה), וכן העלים המעופשים מתוך הטובים מהם.

ג. האוכל חריין למרור, יפוררו ויסגרו היטב בכלי מסוגר ואמנם היטב שלא תפוג חריפותו^{מט}.

ד. שכח לפוררו בערב שבת, יפוררו בליל החג בשינוי, דהיינו על השלחן או על מפה ולא בתוך כלי, או שיהפוך המגדרת^י.

ד) חרוסת

א. החרוסת יכין היום, ובליל הסדר יכול ליתן בו הרבה יין^{נא}.

ב. שכח להכינו בערב שבת, יכין החרוסת בליל יו"ט בשינוי^{נב}.

ה) זרוע

א. הזרוע, צריך לצלות היום דוקא^{נב}.

ב. שכח לצלותה בערב שבת, מותר לצלותה בליל הסדר, וצריך לאוכלה ביו"ט^{נד}.

ו) ביצה

א. גם בשנה זו, שחל פסח בשבת, שלא היו מקריבין קרבן חגיגה בבית המקדש, מ"מ לוקחים ביצה בליל הסדר^{נה}.

ב. בישלה היום בערב שבת, לא יקלפה עד ליל הסדר^{ני}.

ג. אם מבשלה בליל יו"ט, לא יכין אלא מה שצריך לליל הסדר, ולא יוסיף עבור חול המועד^{נד}. ואם צולה אותה צריך לאוכלה בליל הסדר או למחרתו^{נז}.

ז) מי מלח

א. יש להכין היום את המי-מלח לשיבול הכרפס^{נט}.

ב. שכח להכין קודם השבת, ואין לו חומץ למבול בהם, יעשה מעט בליל הסדר רק כפי הצורך לצורך טיבול הלילה בלבד. ויקפיד שיהיה המלח פחות משני שליש במים^ס. או שיעשנה בשינוי, שיכנים המים תחילה ואחר כך המלח^{סא}.

ח) נרות להדלקת נר שבת ויו"ט

א. יש להדביק היום את הנרות הנצרך להדלקת נר יו"ט^{סב}.

ב. אם משתמש בפתילות לנר שבת ויו"ט, צריך להכין היום פתילות להדלקה בליל יו"ט, ואם עומד לחזור ולהדליק נר יו"ט באותן פתילות שהודלקו בערב שבת לכבוד שבת, צריך להדליקן מערב שבת, ולכבותן, ואחר כך להדליקן לכבוד שבת, ואז אפשר להדליקן גם במוצאי שבת לכבוד נר יום טוב^{סג}.

ג. המשתמש בפתיל-צף, ראוי לכתחילה להכניס הפתילה בפקק מערב שבת ויו"ט^{סד}.

פרק ד'

יום השבת - י"ד בניסן

א) בדיקת חמץ

א. נזכר שעדיין לא בדק בדיקת חמץ - ראה לעיל בהל' בדיקת חמץ.

ב. נזכר שעדיין לא מכר חמצו לנכרי, יתנו לנכרי במתנה, ויעשה בו הגוי משיכה או הגבהה, ואם יש הרבה חמץ, ימסור לנכרי את מפתח החדר שנמצא בו החמץ^{סה}.

פרק ה'

סעודות השבת

א. ראוי לבשל התבשילים הכל ממאכלים כשרים לפסח בכלים של פסח [או סיר חד פעמי], ולערות כלים פלאסטיק חד-פעמיים^{סו}.

מקורות

ובכח"ח (סימן תע"ג סקצ"א) כ' שיש נוהגים לבדוק שוב בליל החג אם לא היה סגור הדק היטב. **מח.** יעויין כ"ז בשש"כ (פרק ד' סעיף ח'), עיי"ש. וע"ע מש"כ בזה בספר הליכות משה לרבינו מו"ח זצ"ל (פרק ג, סעיף ו). **מט.** ואף לכתחילה יש לעשות כן, וכמובא בשם הקה"י זצ"ל בספר ארחות רבינו (ח"ב דף ע"ד), עיי"ש. ולא להיכנס לפלוגתא הפוסקים המבואר בסעיף הבא. **נ.** כמבואר במ"ב (סימן תק"ד ס"ק י"ט), אך המג"א (שם סק"ז) ושו"ע הרב (שם סעיף ד') ס"ל דביו"ט אסור לפורר חריין אפילו בשינוי. ומיהו בדיעבד, וצורך מצוה, סמכין להתיר, וכ"כ רבינו המנחת יצחק זצ"ל בהגדה של פסח (דף י'), ובשבה"ל (חלק י"א סימן קט"ז), עיי"ש, וכן הורה רבינו מו"ח זצ"ל. **נא.** דאין איסור לישא באוכלין שצריך ליו"ט, כמבואר בשו"ע (סימן תק"י), וכן נהג רבינו מו"ח זצ"ל. **נב.** עי' פמ"ג (מ"ז סימן תמ"ד סק"ב), וכן כתב המנחת יצחק זצ"ל בהלכותיו בהגדה של פסח. **נג.** דמסתמת לשון הכנסת יחזקאל המובא בשע"ת (סימן תע"ג סק"י) משמע שאין לצלותו בליל פסח אף שדעתו לאכלו למחר, כיון שאין אוכלים צלי בליל פסחים, עיי"ש. ועי"ש כ"ז בספר ע"פ שחל בשבת (דף פ"ח), עיי"ש. **נד.** כמש"כ מ"ב (סימן תע"ג סק"ב), ומבואר בדורשי הצ"ח (דרוש ל"ז סק"ח) דכשדעתו לאכלו ביום אף לכתחילה יכול לצלות בלילה, עיי"ש. וע"ע בשע"ת (סימן תע"ג סק"ט), ודו"ק. **נה.** דלא חילקו חכמים בזה, כמש"כ הב"ח ומ"ב (סימן תע"ג), עיי"ש. **נו.** משום סכנה לאכול ביצה קלופה שעבר עליה לילה, יעויין שו"ע הרב (הל' חו"מ שמירת הגוה"נ סעיף ד'), עיי"ש. **נז.** יעויין בפמ"ג (מ"ז סימן תמ"ד סק"ב), ובספר ער"פ שחל בשבת (דף פ"ט ס"ק כ"א). **נח.** עין מ"ב (סימן תע"ג ס"ק ל"ב), עיי"ש. **נב.** שו"ע הרב (סימן תע"ג סעיף י"ט) ובמ"ב סימן תע"ג סק"א. **ס.** כמבואר בשו"ע סימן שכ"א סעיף ב'). **סא.** כ"כ בחיי אדם (כלל ק"ל), ולכאורה נראה דלא בעינן תרת, והיינו דבעושה בשינוי אי"צ לעשות רק מעט. ולא ידעתי למה בספרי המלקטים כ' שאף בשינוי לא לעשות רק מעט. ואכן באזהרות בהגדה של פסח מנחת יצחק סתם שבלי ל"ט יעשה בשינוי, ולא הוסיף שיהיה רק מעט. **סב.** יעויין שו"ע הרב (סימן תק"ד סעיף י"א) ומ"ב (שם סק"ח). **סג.** דבלא"ה איכא דס"ל דהוי הכנה משבת ליו"ט, דפתילה שהודלקה ונכבתה ק"ל יותר להדליקה, יעויין טור שו"ע (סימן רס"ד) וברנ"א (שם סעיף ט'), ובט"ז (סימן תק"א סק"ז) ומ"ב (שם ס"ק ל"ד), ויש בזה אריכות דברים, ואכמ"ל. **סד.** משום חשש איסור תיקון מנא, כן העיר בספר הלכות המועדים (פ"ג סעיף י"ח), וכן הורה רבינו מו"ח זצ"ל. איברא דיש מתירים, וכמבואר דעת הגרש"א זצ"ל בהוספות לשש"כ (פ"ג הערה מ"ג) ובעל שבה"ל זצ"ל בקובץ מבית לוי (ח"ב דף י"א), עכ"פ לכתחילה ראוי להכין מערב יו"ט. **סה.** יעויין מ"ב (סימן תמ"ד סק"כ), ובחושש שלתת לו במתנה, מביא פלוגתא האחרונים אם מותר למכור לו, עיי"ש. ואפ"ל דבכח"ג יכול לסמוך על מה שנהוג בבד"צ למכור עבור כל אלו ששכחו למכור חמצם, ובמק"א הארכנו בזה טובא בס"ד. **סו.** דבזה ניצל מעירורי מכלי פסח לכלי חמץ. ובמבשל תבשיל חם חמץ, ובפרט אם הוא דבר גוש, נכנס

- ב. המערה מכלי פסח לכלי חמץ, לכתחילה צריך לערות מכלי ראשון לכלי שני וממנו לכלי של חמץ, וגם צריך זהירות שלא יתלכלכו הכלים של פסח^{טז}.
- ג. האוכל התבשילים בכלי של פסח, [וכמובן שנוהר שלא לאכול עמם את החמץ], צריך לברך על התבשילים, אף שהוא בתוך הסעודה^{טז}.
- ד. מחמירים לא לאכול מצה בליל שבת^{טז}.
- ה. החושש לאכול פת, מחושש שיתקשה בניקוי חורי שיניו מהחמץ, אינו יכול לפטור עצמו מאכילת פת חמץ בשבת^{טז}.
- ו. הנהגים להתחיל הסעודה במקום מסוים שהכינו מראש באיזה חדר או בחצר, ואוכלים שם החמץ, ואחר כך מנערים הבגדים היטב מפירותים ועוברים לחדר אחר [שכבר הוכשר לפסח] להמשיך סעודתם בתבשילים שנתבשלו בכלי פסח, צריכים לקדש שם על היין ולאכול לפחות כביצה פת, [מחמת ברכת על נטילת ידים], ואחרי שגמרו סעודתם צריכים לחזור למקום הראשון ולאכול שם עוד קצת פת [ראוי שיהיה כוית], ולברך שם ברכת המזון^{טז}.

פרק ו'

יום שבת - שחרית

- א. משכימין לתפלת שחרית, ומנהגינו שמקדימים אמירת יוצרות לשבת הקודם^{טז}.
- ב. מפטירין הפטורה וערבה ל' ע"ג.
- ג. יסדר סעודתו, כאמור למעלה בליל שבת, וראוי שיכין בשעת האכילה לקיים מצות תשבתו^{טז}.
- ד. הנהגים לחלק הסעודה לשנים לצאת יד"ח סעודה שלישית, יקפידו לאכול בכל סעודה לכה"פ כביצה פת, ולהפסיק קצת בין הסעודות, וטוב להפסיק בינתיים ביציאה מן הבית^{טז}.
- ה. מותר להמשיך סעודתו במאכלים הכשרים לפסח אף אחר שהגיע זמן איסור אכילת חמץ^{טז}.

פרק ז'

ביעור וביטול חמץ

- א. יש לנקות היטב את המקום מכל שיירי חמץ, ויזרוק לתוך האשפה שמונחים ברשות הרבים כל הצלחות שאכלו בהם חמץ, ויטאטא המקום [אם זה מרוצף] במברשת של חמץ שאינו מגשר סיבים, ויזרוק הכל לביהכ"ס. וכן ינער לשם הפירורים שבתוך המברשת, ולהניחו במקום הנמכר לגוי^{טז}.
- ב. כל חמץ הנשאר יפררו לחתיכות קטנות ולזורקן לביהכ"ס, ויכין תחילה לקיים מצות ביעור חמץ^{טז}.
- ג. ראוי לכתחילה לבער כל החמץ לפני סוף זמן אכילת חמץ^{טז}.

מקורות

לחשש מחמת בליעות חמץ בסתימות השיניים המצויות היום אצל רוב בני אדם. סא. מפני חשש ניצוץ וזיעה וכו', וכמובן שבדיעבד יש בזה הרבה צדדי היתר, והארכנו בזה טובא בשיעורי נתיבות אדם על בשר בחלב (סימן ד), עיי"ש בארוכה. סב. כיון שאי אפשר ונוהר מלאוכלם בחד עם הפת של חמץ, הו"ל סילוק מן הפת, כן הורה הראב"ד הגרי"י פישר זצ"ל, כמש"כ בהליכות אבן ישראל (סעיף ד), עיי"ש. סג. כמבואר במג"א (סימן תע"א סק"ו). ע. כיון שעצם האכילה עריבה לו, אלא שמחמת סיבה צדדית אינו רוצה לאכול, לכן חייב לאכול פת בסעודת שבת, כ"כ בתשו' קנה בושם (ח"ג סימן כ"ח), עיי"ש. עא. וכך היא העצה היעוצה ביותר, כי יוצאים בזה קידוש במקום סעודה, וטוב שיהיה שם נרות של ש"ק, ויעוין בתשו' חשב האפוד (ח"ב סימן קל"א) שכתב שאין לעשות כן מטעם האמור בשו"ע ונו"כ (סימן קצ"ו), ואין ברכת המוציא פוטרת את המאכלים, יעיי"ש. ובתשו' מנחת יצחק (ח"ו סימן מ"ח) פליג עלי' וס"ל שהיא העצה היעוצה ביותר. ושוב הדר ב' בעל חשב האפוד זצ"ל כמש"כ בחשה"א (ח"ג סימן י') והסכים לזה. ומה שהצריך המנח"י זצ"ל לאכול שוב פת, נראה שזה להידור שלא ייחשב העברה לחדר אחר כסילוק מן הפת, אך בענ"ד אינו יודע למה הצריך שיהי' כוית, ואולי כדי שיהי' אכילה ראויה שנית של המשך הפת מפאת חששא דסילוק סעודה. ובפוסקים לא הוזכר כלל שצריך לאכול פת במקום הראשון, ואולי שאני הכא דנראה טפי כסילוק סעודה ראשונה, כיון שאינו רוצה לאכול פת במקום השני. ועכ"פ נראה דבאוכל כוית באחרונה סגי לברכת על נט"י אף שלא אכל תחילה רק כוית, דלא ברירא שצריך להיות אכילת פת כביצה בתכיפות, ואם אכל פעמיים כוית בכדי אכילת פרס, שלא בבת אחת, נראה דסגיא בהכי, ועדיין צ"ע. עב. יש חילוקי מנהגים בענין אמירת היוצרות, בא"ר (סימן ת"ל ס"ב) כ' שאומרים בשבת זה. וכ"כ הפמ"ג (סימן ת"ל מ"ז סק"ג). ומיהו בהרבה קהילות קודש מקדימים לאמרו בשבת קודם, וכן מובא בדרכי חיים שנהג כק"ד מרן הדברי חיים זי"ע. ובספר ערב פסח שחל להיות בשבת מביא מכתב מרבינו מו"ח זצ"ל שכתב לו כי הגה"ק מסאטמאר זי"ע אמר בשנת תשל"ד (בה על ער"פ בשבת) את הפיוט לשבחה"ג בשבת הקודמת, ברם, אחרי שחשש להפסק בתפילת שמונ"ע של הש"ץ, אמרו את הפיוט אחר שמונ"ע של הש"ץ. ושוב מביא שם בהוספות לספר הנ"ל, בשם מו"ח הגה"צ זצ"ל דשוב העיר לו שבשנת תשל"ז הורה מרן מסאטמאר זי"ע לומר את הפייט בתוך תפילת שמונ"ע ממש וגם כן בשבת שלפניו, עכ"ד. וראיתי בספר מקדש ישראל על הל' ער"פ שחל בשבת (סעיף ב') שמביא מתשו' עמק התשובה שאכן מנהגו של מרן מסאטמאר זי"ע הי' שיאמרוהו בשבת הקודם אחר גמר חזרת הש"ץ קודם קדיש תקבל. ונהרא נהרא ופשטיה. עג. לבוש (סימן ת"ל סעיף א'), ומנהגו של זק"ה"ק הדב"ח זי"ע שלא היה מפטיר וערבה אלא בשבת כוז שחל להיות ערב פסח. עד. דמצות צריכות כוונה, וע"י האכילה מקיים מצות ביעור, כ"כ בהגדת ספינקא בשם הגה"ק החקל יצחק זצ"ל על פי שיטת בעל המאור ז"ל (פסחים דף מ"ט ע"א). עה. כן מובא במשנ"ב (סימן תמ"ד סק"ח), וכן מובא בדרכי חיים שהיה נוהג זק"ה"ק הדב"ח זי"ע ביו"ט שחל בשבת, וכן היה נוהג רבינו מו"ח זצ"ל, והנה בשיעור ההפסק בין הסעודות, כ' החזו"א ז"ל באגרותיו (ח"א סימן קפ"ח) שזה כחצי שעה. ובהנהגות המנח"א ז"ל מובא כרבע שעה. ובחמד משה כ' דסגיא בשיעור הילוך ד"א, ובשם בעל שבת הלוי ז"ל מובא כעשר דקות. ועכ"פ כשיצא מהבית בינתיים עדיף טפי, יעוין מ"ב (סימן רצ"א סק"ד), ובוה סגיא בדקות אחדות. ובדליכא שהות, סמכין שפיר ע"ד הפוסקים דסגיא בהפסק של הילוך ד' אמות, וע"ד הפוסקים המבואר במ"ב (סימן רצ"א קט"ו) דבשעת ההכרח לקיים ס"ג ליכא משום ברכה שאינה צריכה. עו. הכרעת פוסקי הדור, דאע"פ שכבר אינו יכול לאכול פת מ"מ לא נחשב כדין סילוק השלחן, המבואר בשו"ע (סימן קע"ז ס"ב), כיון שאין המניעה אלא מחמת סיבה צדדית, מחמת איסור. וראי' לדבר ממש"כ בתוס' ר' יהודה החסיד ז"ל (ברכות דף מ"א ע"ב) דברכת הפת פוטר ברכת שהכל על אכילת הפסח, אף אליבא דרבנן שאוסרים לאכול הפסח יחד עם המצה, יעיי"ש. והאריך בזה ידי"ג הגר"א ברונר שליט"א רב ומו"צ בבית ההוראה יד הרמה בשכונתנו הק' ת"ו בספרו נתיבות הברכה (פ"כ סעיף מ"ו), עיי"ש. ונראה דשאני מהאוכל כל התבשילים בכלים של פסח, דבזה הרי מתחילה יש בדעתו שלא לצרף אכילת הפת לאכילת התבשילים, ולכן בכה"ג נראה שצריך לברך על כל מאכל ברכה לפניו, וכמובא לעיל, ודו"ק. עז. בחצר מרוצפת, ג"כ מצדד בשש"כ (פכ"ג סק"י) להתיר לטאטא שם. ומחמירים לבער אף מפירותים כדהוכיח החי"א (כלל קי"ט ס"ו), ועי' בשו"ע הרב (סימן תמ"ג ס"ק י"ח) חובת ביעור. וכ"מ במשנ"ב (סימן תמ"ד סק"ט), וע"ה בחזו"א (סימן קט"ז סק"י), עכ"פ לכתחילה ראוי להחמיר. זולת במקום שנדרסים הפירות ממילא, ליכא חיובא. וחשבתי דאולי כשוורק החמץ המונח בתוך שקית מניילון וכדומה, אולי כדאי להוריק את זה מהשקית, שלא יהיה החמץ מונחין בתוך כליו, ואפשר דכוורקן ממילא מפקיר להו, ודו"ק. עח. דלכאורה זה הדרך הנבחר לבער בשבת, יעוין שו"ת שבה"ל (חלק י"א סימן קט"ז אות י"א), ונראה דבביהכ"ס שלנו נחשב לביעור אף לפ"ד החזו"א ז"ל (או"ח סימן קט"ו), וענין הפירור הוא רק לתועלת שלא יסתם המקום שם, ואי"ז מדינא כלל. ומכיון שבביהכ"ס אינו יכול לכוין לשם מצוה, ראוי לכוין לפני זה. ואפשר ג"כ ע"י שפוסלן מאכילת כלב בחומרים שונים. עט. דכיון דלא ברירא לן גדר הענין

- ד. צריך לנקות היטב את השיניים [במברשת שיניים יבשה בלא מים] משיירי חמץ, ומותר אף בקיסם אם אין מוציא דם, ולשטוף הפה במים שהם חמים במדה הנבונה ביותר שביכולתו לשתות^פ.
- ה. מי ששכח להגעיל שיניו התותבות בערב שבת, ינקח אותם הדק היטב, ואח"כ ישפוך עליהם מים רותחים מכלי ראשון קודם זמן איסור חמץ^{פא}.
- ד. לפני סוף זמן ביעור חמץ [שעה ששית] צריך לבטל בפה כל חמצו שברשותו ובכל מקום שהוא, וראוי לומר עם כל בני ביתו הנוסח "כל חמירא" ג' פעמים, וכן יהיה רצון, כמו שאומרים כל שנה בשעת שריפת חמץ.

פרק ח' סעודה שלישית

- א. אף אלו שחילקו הסעודה לשתים, יאכלו פירות או בשר ודגים אחר חצות היום לשם סעודה שלישית^{פב}.
- ב. טוב יותר לקיים הסעודה באכילת בשר ודגים ובשאר מיני לפתן מאכילת פירות^{פג}.
- ג. באכילת פירות, יאכל לכה"פ כשיעור כזית. ועדיף פירות משבעת המינים^{פד}.
- ד. אחר שעה עשירית אין לשתות יין אלא מעט, פחות מרוב כוס^{פה}.
- ה. יש לעסוק בתורה אחר סעודה זו או בסופה, והרשב"י ז"ע היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית^{פי}.

פרק ט' איסור הכנה

- א. אסור להכין אף פעולה שהיא משבת לצורך יום טוב, לפיכך אין לערוך השלחן לעריכת הסדר, וכן הכנת ההגדות וכדומה, אלא ימתין עד הלילה^{פי}.
- ב. אבל מותר לנקות השלחנות ולסדר הבית, שיש בזה משום כבוד השבת. [יעוין מ"ב סימן ש"ב סק"ט] ובסימן תרס"ו סק"ו.
- ג. ראוי לנוח בשבת שיהיה ראוי ביישוב הדעת לעריכת הסדר כראוי, אך אל יאמר בפה שהולך לישון כדי לאגור כוחות לליל הסדר^{פח}.
- ד. אין לטלטל את המצות והקטל כשהולך מביתו בשבת לערוך הסדר במקום אחר, כגון אצל ההורים וכדומה^{פט}.

יח"ר שנזכה עוד בהאי שתא לאכול מן הפסחים ומן הזבחים בבית מקדשינו ותפארתינו אכ"ר.

מקורות

דמקרי שמצוי שם כלבים או גויים לתת להם החמץ לאחר זמן איסור אכילתו, לכן יש מקום להסתפק דכבר נעשה מוקצה משעה זו אף לפני זמן הביעור. ומזמן הביעור פשוט דנחשב למוקצה דכבר נאסר בהנאה. **פ**. בפרט אלו שיש להם סתימות וכו', כאשר נתבאר למעלה בס"ד. ומותר אף במברשת שיניים יבשה בלי מים, כן שמעתי מרבינו מו"ח זצ"ל, וכן מבואר בתשו' שבה"ל (חלק י"א סימן קט"ז אות י"ז), עיי"ש. ומיהו אם מים אסור דאיכא חשש סחיטה אפילו במברשת ניילון שאינו בולע, כמש"כ בתשו' מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ט), עיי"ש.

פא. כן דן בהליכות שלמה (פ"ח סעיף י"ח), כיון דלא הוי מתקן כיון שאין תיקונו בא אלא לאחר זמן איסורו, עיי"ש. ובהליכות אבן ישראל (סעיף י"ז) הביאו דהראב"ד הגר"י פישר זצ"ל כתב שישים את השיניים בכוס תה ויערה עליהם במים הטמונים לשבת, כדי לעשות לעצמו כוס תה לשתות, ובהכי יהיה גם ההגעלה בהערמה. וע"ע מש"כ בזה בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סימן ל"ז), ועכ"פ ברור שלכתחילה יש לזהר להגעילם לפני שבת, כמבואר לעיל בס"ד. **פב**. לצאת יד"ח הפוסקים שאין יוצאים יד"ח ס"ג לפני חצות, כמבואר בשו"ע ונו"כ (סימן תמ"ד ורצ"א), עיי"ש. ועל פי האריז"ל יתפלל קודם תפילת מנחה. כמבואר בבן איש חי (חיי שרה אות י"ד) וערוה"ש (סימן רצ"א סק"ד). **פג**. כן כ' בשו"ע הרב (סימן תמ"ד סעיף ג') ומ"ב (סימן תמ"ד סק"ח), יש לדייק שברמ"א שם הקדים פירות לבשר ודגים. ובחק יעקב שם כ' שיאכל פירות ולא בשר ודגים, כדי שיאכל מצה לתיאבון. ובתוספת שבת (סימן רצ"א סק"ח) כ' דעדיף לקיים סעודה שלישית ביין מלקיימה בפירות. אך צ"ע בנידו"ד לאחר שעה עשירית שאין לשתות רוב כוס יין. **פד**. כ"מ בפר"ח (סימן תמ"ד סק"א) שיאכל לכה"פ כזית מהפירות. ובשל"ה הק' (פסחים נר מצוה אות י"ט) כ' לקיימה בפירות מז' המינים, עיי"ש. **פה**. כמבואר בשו"ע (סימן תע"א סעיף א'), ואע"פ שמבואר שם דהרבה יין מותר, אבל לא ידעין כמה השיעור של הרבה, לכן אין לשתות אלא מועט, ועוד שלא ישתכר וכו'. ובהספר דרכי חיים ושלום (אות תקס"א) מובא שלא העלו כלל יין בסעודה זו אצל הגה"ק ממונקאטש זי"ע. וכן כתב הגרי"ח זצ"ל בהליכותיו שלא ישתו יין בסעודה זו, עיי"ש. ובמק"א הארכנו בדעת הרמב"ם ז"ל שיש לקבוע כל סעודות שבת על היין. **פו**. עיין במג"א (סימן תמ"ד סק"ב) ובביאור הגר"א (שם סק"ז) ובכף החיים (שם ס"ק ח"י), עיי"ש. **פי**. יעוין פמ"ג (סימן תמ"ד א"א סק"א) ובהזירות הגרי"ח זצ"ל, וכן היה מזהיר רבינו מו"ח זצ"ל, ואין לעשות שום מלאכה אחר צאת השבת לפני שאמרו המבדיל. **פח**. במטה משה (סימן ת"ר) כ' שיש לו לישון שיהיה לו כח בליל הסדר. אך לא יאמר כן בפה, משום איסור הכנה, דאסור גם ע"י דיבור, כמבואר בשו"ע ונו"כ (סימן תט"ו ס"ב) וכ"מ בחי"א (כלל ד' סעיף י'), עיי"ש. **פט**. משום איסור הכנה, יעוין שו"ע ונו"כ סימן תק"ג ובסימן תרס"ז, ועיין היטב בשער הציון (סימן תק"ג סק"ב) להתיר בשעת הדחק לנהביא מבעוד יום, אבל בנידו"ד דמוכחא מילתא שזה נכנה לליל הסדר, צ"ע אם יש בזה היתר, וכ"כ בספר פסקי הלכות (פי"א הערה קל"ז), עיי"ש.

ניתן להצטרף לקבלת הגיליון השבועי בהלכה ובאגדה - מאת מוריני הרב שליט"א
הנערך ויו"ל ע"י מכון נתיבות אדם, בכתובת מייל: a7182800@gmail.com